

Emberi Jogi Kézikönyv

Készült Magyarország emberi jogi helyzetének
áttekintéséhez az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa
Általános Felülvizsgálati Eljárása keretében

2011–2012

Kiadja:

KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI
MINISZTERIUM
KÜLÜGYMINISZTERIUM

Magyarország 2011–2012

ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

Az Egyesült Nemzetek Szervezetében az ezredforduló után elindult reformfolyamat részeként 2006-ban az Emberi Jogi Tanács tevékenységének keretében egy új emberi jogi mechanizmust fogadtak el: az Általános Felülvizsgálati Eljárást. A felülvizsgálat célja, hogy a világ valamennyi országának emberi jogi helyzetét áttekintsék és értékeljék, ezáltal pedig előmozdítsák az emberi jogok tiszteletben tartását minden egyes országban.

2011 májusában került sor Magyarországon emberi jogi helyzetének átfogó felülvizsgálatára. A felülvizsgálatot hosszú és alapos felkészülés előzte meg a magyar kormányzat, emberi jogi szakértők és a civil szervezetek együttműködésével.

Fontos, hogy időről időre megálljunk, áttekintsük és összegezzük az elért eredményeket és ugyanígy közösen fogalmazzuk meg, mit kell még tennünk. Ajánljuk az Olvasó figyelmébe ezt a kiadványt, amellyel szeretnénk átfogó képet nyújtani a hazai emberi jogi helyzetről, és amely egy sikeres és eredményes közös munka terméke.

Ha az emberi jogokról van szó, minden országnak akad tennivalója. A különböző helyzetű, történelmű és társadalmi berendezkedésű országok összehasonlítása segíthet ezeknek a tennivalóknak a felismerésében.

Budapest, 2012. január

Hóvári János

globális ügyek helyettes államtitkára
Külügyminisztérium

Balog Zoltán

társadalmi felzárkózásért felelős államtitkár
Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium

AZ ALAPTÖRVÉNYRŐL

Tudta-e Ön, hogy Magyarországon 2011-ben új alkotmányt fogadtak el?

Magyarország új Alaptörvényét 2011. április 18-án fogadta el az Országgyűlés, és azt a köztársasági elnök általi aláírását követően 2011. április 25-én hirdették ki. Az új Alaptörvény 2012. január 1-jén lép hatályba.

Miért fogadott el Magyarország egy új Alaptörvényt?

Az 1989–90-es rendszerváltáskor nem került sor új Alaptörvény elfogadására, csak az 1949-es kommunista alkotmány módosítása történt meg, időszerű volt tehát egy új Alaptörvény megalkotása.

A rendszerváltás átmeneti időszakát szimbolikusan is lezáró új alkotmány elfogadása az utóbbi két évtizedben valamennyi politikai erőnek szándékában állt, mindeddig azonban soha nem állt olyan mértékű társadalmi támogatottság a kormánypártok mögött, hogy ezt meg tudták volna tenni.

Milyen előkészítő folyamat előzte meg az Alaptörvény elfogadását?

Az Alaptörvényelfogadását tág értelemben egy húszéves előkészítő folyamat előzte meg, mivel az Alaptörvény egyebek mellett az Alkotmánybíróság két évtizedes joggyakorlatának eredményeire és az 1990-es évek közepén zajlott sikertelen alkotmányozási kísérletek során kidolgozott háttéranyagokra is támaszkodik. Az Alaptörvény elfogadása azonban szűk értelemben is egy közel egyéves nyilvános előkészítő folyamat eredménye volt, amely 2010 júniusában, az Országgyűlés Alkotmány-előkészítő bizottságának felállításával vette kezdetét. A folyamat során széles körű szakmai és társadalmi egyeztetésekre került sor, az Alkotmány-előkészítő bizottsághoz például 2010-ben több száz, nyilvánosan is közzétett írásbeli szakmai észrevétel érkezett, 2011 elején pedig a Kormány nemzeti konzultációs testületet állított fel, amely egy kérdőíves módszerrel valamennyi magyar választópolgár véleményét kikérte az Alaptörvény tartalmát érintően. Az előkészítés utolsó hónapjában az Országgyűlés kizárólag az új alkotmány tárgyalásával foglalkozott, és a parlamenti eljárás során is folyamatosan zajlottak a konzultációk, amelyek eredményei a módosító javaslatokban is tükröződtek. Az alkotmányozási folyamatban mind a civil szervezeteknek, mind pedig az ellenzéki pártoknak lehetőségük volt az álláspontjuk kifejtésére.

Biztosítja-e az Alaptörvény az emberi jogok hatékony érvényesülését?

Igen. Az Alaptörvény külön alapjogi fejezetet tartalmaz, amely a korábbi alkotmánytól eltérően az Alaptörvény elején, közvetlenül az alapelvek után kapott helyet. Az alapjogi fejezet azzal kezdődik, hogy „[a]z ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.” Az Alaptörvény az egyes alapvető jogok meghatározásánál a nemzetközi emberi jogi egyezmények megfogalmazását követi és figyelembe veszi a legújabb emberi jogi dokumentumok legkorszerűbb rendelkezéseit is. Ennek megfelelően a klasszikus politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogok mellett az Alaptörvény több új, korábban az alkotmányban nem nevesített alapjogot is megfogalmaz. Újdonságként tartalmazza az Alaptörvény például a fogyasztók és a fogyatékkal élők védelmét, a klónozás tilalmát, a megfelelő hatósági ügyintézéshez való jogot, illetve a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés jogát. Nagy hangsúlyt fektet továbbá az Alaptörvény a jövő nemzedékek jogainak védelmére is, és az egészséges környezethez való jog mellett például megfogalmazza a „szennyező fizet” elvét, valamint előírja a természeti erőforrások védelmének kötelezettségét is.

Biztosítja-e az új Alaptörvény azt, hogy a magyar jogrendszer összhangban legyen Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeivel?

Igen, az új Alaptörvény kifejezetten rendelkezik arról, hogy „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját”, az Alkotmánybíróság pedig a jövőben is jogosult lesz a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatára.

Biztosítja-e az új Alaptörvény az Alkotmánybíróság hatékony működését?

Igen. Az Alaptörvény továbbra is az Alkotmánybíróságot tekinti az alkotmányvédelem legfőbb szervének, a két évtizedes gyakorlati tapasztalatok alapján ugyanakkor némiképp módosít az alkotmánybíráskodás jellegén. Az Alkotmánybíróság hatáskörei között az új Alaptörvény megerősíti és kiszélesíti az előzetes normakontroll intézményét, valamint új elemként bevezeti az ún. valódi alkotmányjogi panasz intézményét. Az előzetes normakontroll keretében a törvények elfogadása előtt kerülhet sor az Alaptörvénynek való megfelelés ellenőrzésére, az alkotmányjogi panasz pedig azt jelenti, hogy ha valamely konkrét ügyben hozott bírói ítélet folytán érte alapjogsérelem az egyént, az Alkotmánybíróságnál megtámadhatja mind az alkotmányellenes jogszabályt, mind pedig az alkotmánysértőnek tartott egyedi bírói döntést. A hatékony alapjogvédelmet garantáló új, illetve kibővített hatáskörök bevezetésével párhuzamosan az új Alaptörvény a korábbiaknál szűkebben határozza meg a jogszabályok utólagos alkotmányossági felülvizsgálatának kezdeményezésére konkrét jogi érdek nélkül jogosultak körét. Ennek indoka az volt, hogy a bárki által korlátozás és jogi érdek nélkül kezdeményezhető utólagos normakontroll széles körű alkalmazása túlságosan leterhelte az Alkotmánybíróságot, és az intézmény korlátok közé szorítására az Alaptörvény előkészítése során maga az Alkotmánybíróság is javaslatot tett.

Az Alkotmánybíróságnak a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatára, valamint az egyedi ügyekben alkalmazandó jogszabályoknak az eljáró bírák indítványára történő felülvizsgálatára vonatkozó hatáskörei az új Alaptörvény szerint is változatlanul fennmaradnak.

Biztosítja-e az új Alaptörvény az ombudsmani intézményrendszer hatékony működését?

Igen. Az új Alaptörvény az alapjogvédelmi feladatok hatékonyabb szervezeti keretek között történő ellátása érdekében – az állampolgári jogok országgyűlési biztosa személyes javaslatának és az általános nemzetközi gyakorlatnak is megfelelően – nem ad lehetőséget a jövőben több ombudsman választására.

Az Alaptörvény csak egy ombudsman (az alapvető jogok biztosa) működéséről rendelkezik, amelynek előnye, hogy az ombudsmani hatáskörök nem aprózódnak szét és az alapjogvédelmi tevékenység hatékonyabb szervezeti keretek között fejthető ki. Az Alaptörvény értelmében az alapvető jogok biztosa valamennyi alapvető joggal kapcsolatban tudomására jutott visszasságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja, orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez. Az ombudsmani intézményrendszer átalakítása tehát nem jelenti az alapjogvédelem csökkenését, valamennyi alapjog ombudsmani védelem alá esik a jövőben is. Mindemellett az Alaptörvény kifejezetten utal arra is, hogy külön ombudsman-helyetteseket kell választani a jövő nemzedékek érdekeinek, valamint a nemzetiségek jogainak védelmére. Az ombudsmant és a helyetteseit továbbra is az Országgyűlés választja, az intézmény ezentúl is a Kormánytól függetlenül, kizárólag az Országgyűlésnek felelősen működik majd.

A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését külön adatvédelmi ombudsman helyett a jövőben egy – sarkalatos törvénnyel létrehozott – független, hatósági

jogkörökkel is felruházott szerv fogja ellenőrizni. Ennek létrehozatalát az indokolja, hogy a technológiai fejlődés és az információs jogok ezzel párhuzamos erősödése következtében a hatékony jogvédelem érdekében szükségessé vált a jogvédő szervek olyan hatósági beavatkozási jogkörökkel való felruházása, amelyek az alapvetően nem hatósági feladatok ellátására létrejött ombudsmani rendszertől idegenek.

Rendelkezik-e Magyarország a Párizsi Alapelvek szerinti nemzeti emberi jogi intézménnyel?

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosát 2011 nyarán az ENSZ keretében működő, a nemzeti emberi jogi intézmények akkreditációs bizottsága „B” kategóriás nemzeti emberi jogi intézményként ismerte el. Tekintettel arra, hogy az új Alaptörvény és az annak végrehajtását szolgáló sarkalatos törvény értelmében az országgyűlési biztos a jövőben – új néven, az alapvető jogok biztosaként – a jelenleginél szélesebb körű, valamennyi alapvető jogra kiterjedő hatáskörökkel fog rendelkezni, az új szabályozás 2012. január 1-jei hatálybalépését követően az országgyűlési biztos jó eséllyel pályázhat a legmagasabb szintű, „A” kategóriás akkreditáció elnyerésére is.

Biztosítja-e a magyar jogrendszer a diszkrimináció tilalmának teljes körű érvényesülését?

Igen, az Alaptörvény rögzíti a bármilyen alapon történő diszkrimináció tilalmát. Ez az alaptörvényi rendelkezés nem taxatív módon sorolja fel a védett tulajdonságokat, hanem egy példálózó felsorolást követően utal arra, hogy a megjelölteken kívül bármely egyéb helyzeten alapuló diszkrimináció tilos. Ebből következően például annak ellenére, hogy az Alaptörvény nem nevesíti külön a szexuális orientáción alapuló diszkrimináció tilalmát, az Alkotmánybíróság következetes, és a jövőben is irányadó gyakorlata szerint a megkülönböztetés tilalma kifejezett említés nélkül is magában foglalja azt is, hogy a szexuális orientáción alapuló diszkrimináció is tiltott. Ezt a tilalmat az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény jelenleg is kellő egyértelműséggel tartalmazza.

Az Alaptörvénynek a mindenki törvény előtti egyenlőségét rögzítő rendelkezéséből és az emberi méltósághoz való jogból következően, valamint az eddig is irányadó alkotmánybírósági gyakorlatnak megfelelően a hátrányos megkülönböztetés tilalma nemcsak az alapvető jogok, hanem valamennyi jogszabályban meghatározott jogosultság tekintetében fennáll.

Következik-e az új Alaptörvényből az abortuszszabályok szigorítása?

Nem. Az Alaptörvény a magzati életről az állam intézményvédelmi kötelezettségével összefüggésben rendelkezik, és a minden embert megillető élet és emberi méltósághoz való jogot tárgyaló résznél külön tagmondatban mondja ki, hogy „a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” Ez a hatályos alkotmánybírósági gyakorlat kodifikálása, amely az állam magzatvédelmi kötelezettségét fejezi ki. E rendelkezésből nem következik a hatályos abortuszszabályozás szigorítása.

Változtat-e az Alaptörvény a házasság intézményének meghatározásán?

A házasság intézményének meghatározásában az Alaptörvény csak formális értelemben hoz változást. Az Alaptörvény új megfogalmazása a korábbi alkotmány szövegétől eltérően kifejezetten rögzíti azt, hogy Magyarország a házasság intézményét mint „férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget” védi. Mindez azonban tartalmi értelemben semmiféle változást nem jelent a korábbi magyar alkotmányjogi helyzethez képest, mivel a magyar Alkotmánybíróság töretlen, és a nemzetközi emberi jogi

egyezményekkel is összhangban álló joggyakorlata szerint a házasság korábban is férfi és nő életközösségét jelentette. Mindemellett az azonos nemű párokat a bejegyzett élettársi viszony keretében a heteroszexuális párokkal megegyező jogvédelem illeti meg, és ez a jövőben sem fog változni.

Milyen előremutató változást hoz az Alaptörvény a szellemi fogyatékkal élők választójoga tekintetében?

A korábbi alkotmány értelmében azok a személyek, akik bármely okból valamilyen cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó gondnokság hatálya alatt álltak, szellemi fogyatkozásuk mértékére tekintet nélkül automatikusan és általános jelleggel ki voltak zárva a választójogból. Ezzel szemben az új Alaptörvény megköveteli, hogy a gondnokság alá helyezett személyeknél a belátási képesség hiányának vagy korlátozottságának a vizsgálata kifejezett terjedjen ki a választójog gyakorlásának képességére. Ennek megfelelően a jövőben csakis egyedi – a szükségességi és arányossági követelményeket szem előtt tartó és alkotmányjogi panasszal is megtámadható – bírói mérlegelés alapján, az egyén tényleges képességeit, körülményeit a választójog szempontjából figyelembe véve kerülhet sor a gondnokság alá helyezett személyek választójogból való kizárására.

Biztosítja-e az Alaptörvény a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságát?

Igen. Az Alaptörvény mindenkinek a jogát elismeri a véleménynyilvánítás szabadságához, továbbá annak értelmében „Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit”.

AZ ALAPJOGVÉDELEMRŐL

Mi az alapjogvédelem lényege a büntetőjogban?

A magyar büntetőjogban széles körben védettek az emberi jogok. Akár sértettként, akár terheltként kerül valaki kapcsolatba az igazságszolgáltatással, messzemenőig biztosított, hogy az Alaptörvényben és más nemzetközi dokumentumokban biztosított jogait tiszteletben tartják a hatóságok. Természetesen fokozottabb védelem illeti meg az olyan személyeket, akiket valamely tulajdonságuk (életkor, testi vagy szellemi fogyatékoság) sérülékenyebbé tesz az átlagnál.

A büntetőjog, mint a legvégső esetben a legutolsó eszköz, védi azon polgárait, akikkel szemben bűncselekményt követtek el, vagy terveztek elkövetni. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) Különös Része tartalmazza azokat a büntetőjogi tényállásokat, melyek meghatározzák, hogy mely cselekmények büntetendők és milyen büntetésre számíthat annak elkövetője.

Hogyan rendelkezik a Btk. a gyűlölet-bűncselekményekről?

A Btk. alapján a rasszizmus és az idegengyűlölet által motivált erőszakos magatartások egyes eseteit az állam büntetéssel fenyegeti. Az emberiség elleni bűncselekmények körébe tartozó népirtás és az apartheid mellett kifejezetten a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni fellépést biztosítja a közösség tagja elleni erőszak büntette. Emellett a Büntető Törvénykönyv Különös Részében több olyan bűncselekmény is található, amelyeknél súlyosító körülmény az aljas indokból illetőleg célból történő elkövetés, például emberölés, testi sértés. Mivel a rasszizmus által motivált elkövetés mindig aljas indokból illetőleg célból történő elkövetésnek minősül, ezért súlyosabb büntetés kiszabására van lehetőség.

A Btk. továbbá számos bűncselekménynél határozza meg a minősített esetek között az aljas indokból illetőleg célból való elkövetést. Ilyen cselekmények: emberölés, testi sértés, személyi szabadság megsértése, rágalmazás, jogellenes fogvatartás. Amennyiben az elkövető olyan cselekményt követ el, melynél az aljas indok illetőleg cél nem minősített eset, a bíróság a büntetés kiszabás körében súlyosító körülményként értékelheti a rasszista célzatot, amennyiben az megfelelően bizonyított.

Az utóbbi időben számos szélsőséges csoport törekedett arra, hogy egyes közösségeket megfélemlítsen. Erre reagálva a Btk. módosításra került, így a hatályos jogszabályok szerint büntetendő az, aki ilyen cselekményeket végez.

Hogyan rendelkezik a Btk. a nők és gyermekek elleni erőszakról?

CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK A Kormány kiemelt feladatként tekint a családon belüli erőszak megoldására. Világos, hogy az államnak védelmet kell nyújtani olyan polgárainak, akik pont otthonukban szenvednek el erőszakot olyan személytől (férj, feleség, szülő stb.), akitől szeretet és tiszteletet várnának. A Kormány tisztában van az ilyen személyek akár anyagi, akár személyi kiszolgáltatottságával. Azonban világos, hogy a családon belüli erőszak egy komplexebb társadalmi probléma annál, hogy csupán a jogalkotás eszközével kezelni lehetne. A „családon belüli erőszak” sui generis tényállásként nem szerepel a Btk.-ban, mivel nem létezik olyan, a családon belüli erőszak körébe vonható cselekmény (elkövetési magatartás), amelyet ne fedne le jelenleg a Btk., vagy a szabálysértésekről szóló törvény valamely már létező tényállása. Továbbá már

a büntetőeljárás megindulását megelőzően illetve annak minden szakaszában lehetőség van az elkövetővel szemben távoltartás alkalmazására.

EMBERKERESKEDELEM A Btk. alapján, aki az emberkereskedelmet fajtalanság vagy közösülés céljából követi el egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Súlyosabban büntetendő, aki az emberkereskedelmet tiltott pornográf felvétel céljából követi el. Abban az esetben, ha az emberkereskedelmet tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el fajtalanság vagy közösülés céljából, az elkövető öt évtől húsz évig terjedő vagy akár életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő. A büntetési tételkeretet a 2009-ben emelkedett meg tízről húsz évre. Továbbá a törvény büntetni rendeli azt is, aki gyermekekről készít pornográf felvételt vagy azzal bármilyen módon visszaél. A hatályos témával kapcsolatos büntetési rendszer megfelel a nemzetközi elvárásoknak.

Tudta-e, hogy a büntetőeljárás szereplőit széleskörű jogvédelem illeti meg az eljárás minden szakaszában?

TERHELTEK Magyarországon a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyt maximum 72 órára lehet őrizetbe venni. Ez idő alatt kell a bíróságnak eldöntenie, hogy indokolt-e az előzetes letartóztatás elrendelése. Bizonyos igen súlyos bűncselekmények esetén – un. kiemelt ügyek – viszont ez 100 óra is lehet. Az előzetes letartóztatás maximális időtartama a bűncselekményhez igazodik, a legsúlyosabb esetben akár a négy évet is elérheti. A személyi szabadság elvonásával járó kényszerintézkedések végrehajtása az emberi jogok tiszteletben tartásával történik, és megfelel a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségeknek.

A magyar büntetőeljárás rendszerben a fogva lévő terheltet megilleti a védelem jogi. Vagy védőt választ, vagy ha ezt személyi körülményei nem teszik lehetővé a hatóság rendel ki védőt számára.

Az előzetes letartóztatás jogintézménye a legsúlyosabb büntetőeljárás kényszerintézkedés, ezért annak elrendelésére csak az emberi jogok legteljesebb tiszteletben tartásával, különösen indokolt esetben kerülhet sor. A büntető eljárásról szóló törvény (a továbbiakban: Be.) generális szabályként mondja ki, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy szabadlábban védekezzen. E jogot korlátozni, illetőleg bárkinek a szabadságát elvonni csak az e törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján lehet. Az utóbbi időben több, az előzetes letartóztatás alternatívájaként alkalmazható kényszerintézkedés született, a lakhelyelhagyási tilalmat és házi őrizetet 2003. július 1-jétől kezdve tartalmazza a Be., míg a távoltartás 2006. július 1. óta része a szabályozásnak.

FOGYATÉKKAL ÉLŐK A magyar büntetőeljárásban jelenleg is széles körű védelem illeti meg a valamilyen tekintetben sérült embereket. Bár számos lehetőség felmerült a jogok átformálására, eddig nem volt kimutatható az igény e jogok bővítésére. Hangsúlyozni szükséges, hogy az eljárás egyes szereplőinek jogai aszerint változnak, hogy a büntetőeljárásban milyen pozíciót töltenek be.

A MÉDIASZABÁLYOZÁSRÓL

Mi történt a médiaszabályozásban?

2010 második felében a magyar médiaszabályozás teljes reformja zajlott le, amelynek során az Országgyűlés elfogadta

- a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvényt és
- a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvényt.

Miért volt szükség a reformra?

- A hazai szabályrendszer 2010-re már tarthatatlanul elavulttá vált. Az első magyar médiatörvényt 1995-ben, 15 évvel ezelőtt alkották meg. Az írott sajtóra vonatkozó jogszabály, a sajtótörvény még régebbi volt, ez 1986-ból származott. E törvények megváltoztatása az Alkotmány szerint csak kétharmados országgyűlési többséggel lehetséges, ilyen konszenzus azonban az elmúlt másfél évtizedben meghatározó kérdésekben nem alakult ki, ezért ezek a jogszabályok lényegében változatlanok maradtak. A média és az infokommunikáció világában ugyanekkor rohamos fejlődés ment végbe, amelyet a magyar jog – szemben más európai országokkal – nem tudott követni. Az új médiatörvényekkel a magyar jogalkotó ezt a lemaradást hozta be.
- 2007-ben az Európai Unió új irányelvet fogadott el az audiovizuális médiaszolgáltatásokról. Ezt az irányelvet a tagállamoknak át kellett ültetniük a nemzeti jogaikba.

Hogyan összegezhető az új médiaszabályozás lényege?

A médiaszabályozás lényege az emberi jogok, illetve a belőlük fakadó értékek közti egyensúly. A szabályozásnak úgy kell garantálnia a véleményszabadság érvényesülését, hogy ez összhangban legyen többek közt az emberi méltósághoz, a magánélethez, a tájékozódáshoz, a gyermekek egészséges fejlődéséhez, illetve a fogyasztói döntések szabadságához fűződő jogokkal és érdekekkel. Meggyőződésünk, hogy a magyar médiaszabályozás megfelelő egyensúlyt teremt ezek között.

A NEMZETISÉGEKRŐL

A nemzetiségi hovatartozás meghatározásának kritériuma hogyan alakult, illetve fejlődött a magyar jogban?

A nemzetiséghez tartozás vállalása és kinyilvánítása Magyarországon az egyéni jogok közé tartozik. Ugyanakkor a nemzetiséghez tartozással kapcsolatos nyilatkozatra senki sem kötelezhető.

Magyarországon valamely kisebbséghez való tartozás vállalása és kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga. A kisebbséghez való tartozás kérdésében nyilatkozatra senki sem kötelezhető.

A Kormány a kisebbségi és választási joganyag teljes megújítására törekszik, ennek folyamán sor kerülhet a kisebbségi hovatartozás, a kisebbségi identitás vállalás objektív kritériumainak jogszabályi meghatározására.

Milyen lehetőség van arra Magyarországon, hogy az emberi jogok teljes tiszteletben tartásával a személyek etnikai származása szerinti adatok gyűjtése és publikálása megvalósulhasson (például szociális jogok érvényesítése, gyermekek szociális támogatása, oktatása, integrációjának mérése, elítélt személyek etnikai megoszlásának mérése, stb)?

Az etnikai adatok gyűjtése Magyarországon szigorúan szabályozott. A legális célhoz kötöttség feltételének megléte mellett kivételes esetekben használhatók fel az egyébként anonim módon gyűjtött etnikai adatok.

Az etnikai adatgyűjtés során mindig figyelemmel kell lenni a titkosság, az önkéntesség, a legitim és legális célhoz kötöttség, az arányosság és a megfelelő felvilágosítás elveire.

Az etnikai adatkezelésben kulcskérdés az identitás és a származás közötti különbségtétel: a származás veleszületett, nem választható, míg az identitás önkéntes vállalás útján jelenik meg. Ha valamilyen előny kapcsolódik a kisebbségi léthez, akkor a származásra vagy identitásra való rákérdezés, az adatlapon való szerepeltetés egyéni szinten sem sérti sem az identitásvállalás szabadságát, sem az önrendelkezési jogot.

Mennyiben összeegyeztethető a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 27. cikkével, illetve nemzetközi szervezetek ajánlásaival annak a megkövetelése, hogy egy népcsoport nemzeti vagy etnikai kisebbségként történő elismerésnek a feltétele, hogy az adott népcsoport legalább egy évszázad óta Magyarországon területén tartózkodik?

A nemzetiségként jogszabályban el nem ismert etnikai közösségekhez tartozók önazonosságához fűződő jogát Magyarország garantálja, ám a közösségi jogokkal való felruházásukat a kisebbségi törvény általi elismeréshez köti. A jogszabályok lehetővé teszik, hogy ha egy közösség rendelkezik a kritériumoknak megfelelő ismérvekkel, kezdeményezhesse az új nemzetiségként történő elismerését.

A Magyarországon élő nemzetiségek és népcsoportok államalkotó tényezők. Minden valamely nemzetiséghez vagy népcsoportoz tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához. A nemzetiségeknek joguk van az anyanyelv használatához, a saját nyelven való egyéni névhasználatához, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz.

A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény (továbbiakban: a kisebbségi törvény) magába foglalja, hogy a Magyar Köztársaság a nemzeti és etnikai önazonossághoz való jogot az egyetemes emberi jogok részének tekinti, tehát minden migránsnak egyéni jogot biztosít az önazonossághoz, de a kollektív, közösségi jogok gyakorlásához legalább egy évszázados magyarországi tartózkodás szükséges.

A kisebbségi törvény pontosan azt a sajátosságot ismeri el ezzel, hogy a szóban forgó 13 népcsoport több nemzedéke alkotó módon hozzájárult Magyarország kulturális örökségének a kialakításához, beleértve a tárgyi és szellemi örökséget is.

A politikai, gazdasági stb. okból menedéket kérő, vagy házasság, munkavállalás vagy más okból ideiglenesen vagy tartósan Magyarországon tartózkodó személyek nem alkotnak ilyen történelmi közösséget, következésképp az előbbiekre nézve sem volna méltányos azonos jogosítványokkal ellátni őket. Ez nem jelenti a migránsok jogfosztását, hisz ők is részesülnek az állampolgárokhoz hasonló szociális, egészségügyi ellátásban, egyesületi formában ápolhatják nyelvi, kulturális identitásukat, állampolgárrá válva pedig aktív és passzív választójoggal rendelkeznek.

Mi biztosítja a kisebbségek részvételét a helyi önkormányzatok döntés-előkészítő folyamatában?

A hatályos kisebbségi törvény biztosítja a nemzetiségek választott képviselőinek részvételét a helyi döntések előkészítésében.

A kisebbségek részvételét a helyi és területi (megyei) politikai életben a kisebbségi törvény 30/N és 30/R §-ai biztosítják.

A helyi kisebbségi önkormányzat – a jogszabályok keretei között – önállóan dönt az alábbi ügyekben: vagyonának használata, költségvetése, zárszámadása, védett műemlékei és emlékhelyei meghatározása, szervezeti és működési rendjének kialakítása, a helyi kisebbségi önkormányzat nevének, jelképeinek, kiténtetéseinek meghatározása.

A települési önkormányzatok mellett a jogalkotó részvételi jogosítványokat (egyetértési, véleményezési és megkeresési, kezdeményezési jogot) biztosít a kisebbségi önkormányzatok részére. Az egyetértési és véleményezési jog ún. participációs (együtt döntési) jog.

Milyen intézkedéseket terveznek a kisebbségi választási jegyzék és a kisebbségi önkormányzati rendszer hiányosságainak pótlására annak érdekében, hogy minél hatékonyabb legyen a nemzetiségek részvétele a kisebbségi választásokon?

Az Alaptörvény értelmében a nemzetiségek jogait sarkalatos törvény foglalja össze. E jogszabály kidolgozása során meg kívánjuk teremteni a kisebbségi választói jegyzék nyilvánosságát összeállításának szabályainak pontosításával.

Melyek azok az állami intézkedések, amelyek a kisebbségi önkormányzati rendszerben azonosított hiányosságok orvosolására és annak hatékonyságán, valamint hitelességén való javítására töreksznek?

A kisebbségi választói névjegyzék összeállításának módjával, a kisebbségi közösségeknek a névjegyzék összeállítására gyakorolt befolyása hiányával kapcsolatos észrevételek, kifogások jogszabályi kezelése nélkül nincsen mód a kisebbségi választások hitelességének a megerősítésére.

Milyen javaslatok vannak a kisebbségi választójogi rendszer újraszabályozására?

Egy lehetséges megoldásként a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa jogalkotási javaslattal fordult a Kormányhoz, hogy a jogszabály-előkészítés során olyan jogi garanciákat dolgozzanak ki, amelyek biztosítják, hogy

- a települési kisebbségi önkormányzatokat kizárólag az érintett közösségek tagjai választhassák meg;
- a települési kisebbségi önkormányzat tagjai ténylegesen a képviselni kívánt kisebbséghez tartozzanak, ahhoz nyelvi és kulturális értelemben kötődjenek;
- a kisebbségi önkormányzatok kizárólag azokon a településeken alakulhassanak meg, ahol a képviseletet az adott kisebbségi közösség igényli.

Már hónapok óta folynak a jogszabály-alkotási munkálatok az új nemzetiségi törvényt illetően. A konzultáció aktív részesei a 13 nemzetiség országos önkormányzata és a kormány érintett szaktárcái. Ennek során az ombudsman javaslatainak minél teljesebb feltételrendszerét is igyekszünk megteremteni.

A kisebbségi önkormányzatok részére milyen források állnak rendelkezésre kulturális identitásuk fenntartásának erősítése érdekében?

A kisebbségi önkormányzatok a közigazgatás mindhárom – helyi, megyei és országos – szintjén működésükhöz jogszabályokban garantált pénzügyi támogatásban részesülnek. Ezek az alábbiak:

- Intézményi támogatás: A 2011. évi költségvetési törvényben a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium fejezetén belül található meg az Országos kisebbségi önkormányzatok és média támogatása (1219,5 millió Ft), valamint Országos kisebbségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatása (463 millió Ft).
- Differenciált támogatás: A 342/2010. (XII. 28.) Korm. rendelet rendelkezik a kisebbségi önkormányzatok differenciált támogatásról, mely alapján egyharmad rész általános működési támogatás, kétharmad rész feladatalapú támogatás. A feladatalapú támogatás elbírálásánál fontos szempontnak minősül az, hogy az adott kisebbségi önkormányzat a kisebbségek kulturális autonómiájával (kulturális, közművelődési, oktatási feladatok, hagyományápolás, közgyűjtemény, média) összefüggő intézményalapítói, intézményfenntartói, támogatói, szervezési feladatokat mennyiben látja el.
- Kisebbségpolitikai támogatás: A Költségvetési törvény KIM fejezete 732,5 millió Ft előirányzatot ír elő Kisebbségpolitikai tevékenység támogatására. A kisebbségpolitikai fejezeti kezelésű előirányzatból nyílt vagy meghívásos pályázati úton (480 millió Ft) vagy kérelemre (252,5 millió Ft) nyújtható támogatás. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium a fenti célokra 6 pályázatot írt ki 2011-ben.

Fenntartják-e a magyar hatóságok a nemzetiségek kulturális tevékenységére szánt támogatási összegeket és biztosítják-e azt, hogy a válságból adódó költségvetési megszorítások nem érintik aránytalanul a nemzetiségekhez tartozó személyeket?

A legutóbbi évek költségvetési megszorításai vagy elkerülték, vagy az átlagost nem meghaladó arányban érintették a nemzetiségi támogatásokat szolgáló kereteket.

A kisebbségpolitikai tevékenység támogatása előirányzat kiemelt támogatási célja, hogy folytatódjon a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek kulturális autonómiáját megvalósító intézményi rendszer továbbfejlesztése.

Megállapítható, hogy az általános takarékosági intézkedések ellenére a nemzetiségekre szánt pénzüsszegek 2009 és 2011 között nem csökkentek az általános takarékosági intézkedéseket meghaladó mértékben.

Milyen lépések történtek a nemzeti és etnikai kisebbségek parlamenti képviselőinek megteremtésére, különös tekintettel a kisebb létszámú kisebbségekre?

Magyarországon a rendszerváltozás előtt is – igaz, nem az érintett közösségek által delegált módon – voltak nemzetiségi képviselők az Országgyűlésben. Ők az 1989 előtt bevett kisebbségeket – a németeket, a szlovákokat, az együtt kezelt délszlávokat és a románokat – reprezentálták 1–1 fővel a pártállami berendezkedés viszonyai között.

1990-ben az első többpártrendszer jegyében lezajlott választások nyomán, és azóta is, mindig voltak kisebbségek a Parlament padsoraiban, de továbbra sem a népcsoportok küldötteként, hanem valamely párt színeiben. Ugyanakkor az 1993. évi nemzetiségi törvény lehetővé tette, hogy az Országgyűlés Emberi Jogi, Kisebbségi és Vallásügyi Bizottságában tanácskozási joggal részt vegyenek a 13 nevesített kisebbség országos önkormányzatának megbízottai. A 2010. évi választásokat megelőző ciklusban már más parlamenti bizottságok munkájába is bekapcsolódhattak, ugyancsak tanácskozási joggal. Bár a törvény a teljes jogú országgyűlési képviselőt is lehetővé teszi, mindaddig a pártok konszenzusa híján erre nem kerülhetett sor.

Tudta-e, hogy új Alaptörvényben is rögzítésre került a nemzetiségek joga a parlamenti munkában való részvételre?

Az új Alaptörvény rögzíti, hogy a magyarországi nemzetiségek a politikai nemzet részei, államalkotó tényezők. A kisebbségeket megilleti a képviselői jog és az önkormányzás joga. Az Alaptörvény elfogadását követően a hazai nemzetiségek részvételét az Országgyűlés munkájában is sarkalatos törvény szabályozza majd.

Magyarország 13 nemzetiség közösségi és egyéni jogait ismeri el.

Milyen a nemzetiségi nyelv és kultúra kisebbségeknek történő oktatását elősegítő, azt biztosító programok léteznek?

Mind a közoktatásban, mind pedig a felsőoktatásban biztosított a nemzetiségi programok szerint működő intézmények, illetve szakok anyagi és tartalmi működési feltételeinek megléte.

Az Alaptörvény szerint a Magyarországon élő nemzetiségeknek joga van az anyanyelvű oktatáshoz. Törvény rögzíti azt is, hogy az egyazon kisebbséghez tartozó nyolc tanuló szülőjének a kérése esetén kisebbségi osztály vagy tanulócsoport indítása, illetve működtetése kötelező. A kisebbségi oktatás sajátos célja a nemzetiségi önazonosság megőrzése és erősítése.

Hazánkban a közoktatási intézetek zömét a helyi önkormányzatok működtetik, amely feladat a kormányzati tervek szerint a közeljövőben az állam hatáskörébe megy át. Jelenleg több mint 300 nemzetiségi óvoda

működik, közel 20 ezer gyermekkel. Nemzetiségi oktatás 380 általános iskolában folyik, a diákok száma meghaladja az 53 ezret. Az országban 18 nemzetiségi gimnázium van, a diákok száma 2 643. A kisebbségek nyelvét további 12 középiskolában tanítják, több mint 700 diák részére.

Önálló iskolaközpontokat működtet a horvát, a német, a szlovák, a román és a szerb országos önkormányzat.

A közigazgatási és igazságügyi miniszter 2011-ben Nemzetiségi tanulmányi ösztöndíjat alapított a kisebbségi anyanyelvű oktatásban részt vevő középiskolás diákok részére, a felsőfokú képzésben való részvételük elősegítésére.

Milyen intézkedések, programok léteznek annak érdekében, hogy a nemzetiségi kultúra értékeit a nemzeti kultúra részévé tegyék úgy, hogy a nemzetiségek a kulturális identitásukat megőrizhessék?

Hatályos jogszabályok garantálják a nemzetiségek kulturális értékeinek az ország közös szellemi és tárgyi örökségeként történő gyűjtését, hozzáférhetővé tételét, támogatását.

Magyarország a kisebbségei által képviselt kulturális értékeket az ország közös szellemi és tárgyi örökségeként értékeli, támogatja ezek megőrzését és továbbfejlesztését. A közművelődés, a művészetek és a közgyűjtemények területén számos nemzetiségi vagy a nemzetiségeket is szolgáló intézmény, közösség és alkotó működik, szerves részét képezve a sokszínű magyarországi kultúrának.

A Soros EU elnökségi feladatok keretében Magyarország arra törekedett, hogy az Unió indítson el minél több olyan programot, amely a kulturális sokszínűség megőrzését célzó civil kezdeményezéseket támogatja, szolgálva ezzel a térségben élő többségi és kisebbségi népcsoportok együttműködését, kölcsönös megismerését, az egyetemes kulturális értékek megőrzését és fejlesztését.

Milyen rádió- és televíziós adások állnak rendelkezésre a nemzetiségek nyelvén?

A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Mttv.) rögzíti, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatás célja (83. §) többek között a nemzeti és etnikai kisebbségek médiával szemben támasztott igényeinek kielégítése, kultúrájának bemutatása, anyanyelvük ápolása, a Magyarországon élő nemzetiségek kultúrájának bemutatása Európa és a világ számára.

A nemzetiségi nyelvű rádióadások sugárzása a nap 12 órájában (8–20 óra között) történik. A televíziós programok hozzáférhetők az interneten, televíziós sugárzásuk időpontjának esetleges megváltoztatásáról tárgyalások folynak a közszolgálati médiumok felügyeletét ellátó szervezetekkel.

RÁDIÓ

A közrádióban a nemzetiségi műsorok sugárzása önálló középhullámú (AM) hálózaton valósul meg. Az MR-4 elnevezésű rádiócsatorna valamennyi magyarországi kisebbség részére ad műsort. A horvát, német, román, szerb és szlovák nyelvű adások napi 120 percben, a bolgár, görög, lengyel, örmény, ruszin, szlovén és ukrán nyelvű műsorok heti 30 percben hangzanak el. A roma kisebbség a hét 5 napján sugárzott 60 perces műsoridővel rendelkezik.

A rádióadások időpontját a nemzetiségek országos önkormányzataival történt egyeztetéseket követően alakította ki a Magyar Rádió vezetése.

TELEVÍZIÓ

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek részére anyanyelvű televíziós műsort biztosít a közszolgálati Magyar Televízió (MTV). Az összes nemzetiségnek az ismétléssel együtt számított heti sugárzási ideje 416 perc. A kisebbségi műsorok hétfőtől csütörtökig 13.30 és 14.30 óra között jelentkeznek az MTV földi sugárzású M1-es csatornáján.

Mint ismert, 2010-ben átfogó médiaszabályozásra került sor hazánkban. A közmédia társadalmi felügyeletére 2011 márciusában Közszolgálati Testület (Testület) jött létre. A Testület feladata a közszolgálati médiaszolgáltatók feletti társadalmi ellenőrzés biztosítása. A Közszolgálati Testület 14 tagból áll, akik között a jogszabályban meghatározott jelölő szervezetek, köztük a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatainak közös delegáltja is megtalálható. Az új képviseleti forma eredményesen szolgálhatja a Magyar Televízió nemzetiségi műsorainak kedvezőbb sugárzási időpontját érintő probléma mielőbbi megoldását is.

A Kormányban a nemzetiségekért felelős államtitkárság a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, a Magyar Televízió, valamint a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap vezetőivel folyamatosan konzultál a nemzetiségi érdekképviselet által felvetett kérdések rendezése, az optimális megoldás kialakítása érdekében.

A TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁSRÓL

Tudta-e, hogy az Európai Unió Tanácsának soros elnöki tisztségét betöltő Magyarország egyik kiemelt témája a roma ügy volt?

2011. április 5-én az Európai Bizottság közleményt fogadott el „A 2020-ig tartó időszakra szóló nemzeti roma integrációs stratégiák európai keretrendszeréről” címmel. A Közlemény hatékonyabb reagálásra és átfogóbb megközelítés kialakítására szólítja fel a tagállamokat, és arra ösztönzi őket, hogy határozzanak meg elérhető nemzeti célokat a romák befogadására a négy kiemelt területen, nevezetesen az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügyi ellátás és a lakhatás terén, valamint biztosítsanak elegendő költségvetési forrást, és hozzanak létre hathatós ellenőrzési mechanizmusokat.

2011. április 7–8-án Budapesten került megrendezésre a Roma Platform ülése. Az ülés első napján egy nagyszabású kulturális eseményre került sor, melyen tehetséges roma művészek mutatkozhattak be. A szakmai napon mutatta be a Bizottság április 5-én megjelent közleményét, valamint Járóka Livia képviselő asszony az EP által március 9-én elfogadott állásfoglalást. Az ülés témája volt továbbá az elnökség által a krízistérkép elkészítésének dilemmáit és az erre vonatkozó javaslatokat tartalmazó vitaanyag.

Tudja-e, hogy Magyarország hogyan segíti a hazai hátrányos helyzetű térségben élő és roma származású embereket?

A hatékony társadalmi felzárkózást szolgáló programok tervezéséhez és végrehajtásához szükséges a hazai cigányság helyzetének jobbítását szolgáló eddigi programok módszeres áttekintése, és a romák helyzetét érdemben javító cselekvési terv megalkotása is, mely egyszerre céloz meg minden szegénységben élő, de külön nevesíti azokat a módszereket és intézkedéseket, melyek biztosítják a romák valóságos bevonását. Ennek érdekében a Kormány a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégiával egyidejűleg megtárgyalta és elfogadta a Stratégiához kapcsolódó, 2012-2014. évekre vonatkozó kormányzati intézkedési tervet, amely a gyermekek jólléte, az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügy, a lakhatás, valamint az érintettek bevonása, szemléletformálás és diszkrimináció elleni küzdelem területein határozza meg a konkrét feladatokat, felelősöket és határidőket. A 2011. november 30-i kormánydöntést követően a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Társadalmi felzárkózásért felelős államtitkársága megküldte a Stratégiát az Európai Bizottságnak – elsőként a tagállamok közül. A Stratégia összetett: azonnali cselekvési tervet is meghatároz, valamint hosszú távú feladatokat is kijelöl. Emellett rendszerbe állítja mindazon területeket, amelyek a felzárkózás politikával foglalkoznak: így az állami intézkedések, a különböző programok, az intézmények és az egyéb szereplők (Országos Roma Önkormányzat, egyházak, civilek, települési önkormányzatok és) a közös koordinációval jóval hatékonyabban működhetnek majd a jövőben.

Kormányzati szinten összehangolt működést valósít meg a Stratégia: a felzárkózás politika elveit minden minisztériumnak figyelembe kell vennie saját munkája tervezésénél és megvalósításánál.

A Stratégia alapelvei:

- aktivizálás, azaz fontos, hogy a jelenleg inaktív munkaképes emberek ismét aktívak legyenek, és felelősséget vállaljanak sorsukért,
- teljesítmény elvűség, azaz az állami támogatások, juttatások esetén magától a támogatottól is teljesítményt, eredményt várnak el,

- koordináció, azaz a különböző szakpolitikák rendszerének összehangolása,
- komplexitás, azaz a szegénység által sújtott területeket – a foglalkoztatást, oktatást, egészségügyet, lakhatást – összehangolva, együtt kell kezelni,
- ellenőrzés, nyomon követés, azaz egy olyan monitorozási rendszer kialakítása és működtetése, amelynek segítségével a programok eredményessége és célzottsága kimutatható.

Tudta-e, hogy a magyar Kormány és az Országos Roma Önkormányzat egyedülálló keretmegállapodást kötött 2011-ben?

A romák és a többségi társadalom együttélésének megerősítése, a közös jövő építése érdekében született meg a Keretmegállapodás, melynek céljai:

- a cigányság életkörülményeinek javítása és a társadalmi beilleszkedés elősegítése
- munkahelyteremtés és az oktatás területén történő együttműködés erősítése
- a hatalommal való visszaélés megfékezése
- a romákat befogadó, diszkriminációmentes közérdek megvalósítása
- együttdöntési rendszer kiépítése az Országos Roma Önkormányzattal.

A Felek 2015-ig közös célként fogalmazzák meg, hogy támogatják:

- 100 000 munkanélküli roma foglalkoztatásba történő bevonását;
- olyan átfogó oktatási reformprogram megvalósítását, amely révén 20 000 roma fiatal, 50 - a felzárkózásban részt vevő - szakmunkásképző iskola keretében szerezhet piacképes szakmát. Továbbá támogatják 10 000 roma fiatal érettségit adó képzésben tanulását, és segítik 5 000 tehetséges roma személy felkészülését, hogy megfeleljen a felsőfokú oktatásban való részvétel feltételeinek;
- a szak- és felnőttképzés területén mintegy 50 000, legfeljebb szakiskolai végzettségű, roma felnőtt piacképes szakképzését és további 80 000 felnőtt roma alapfokú készség fejlesztési programokban való részvételét (írás, olvasás, számolás, informatika);
- 150 000 roma szervezett, lakossági szűrővizsgálatokon való részvételét, valamint az egészséges életvitelhez szükséges folyamatos tanácsadásban részesítését.

Tudta-e Ön, hogy a Magyar Kormány jelentős pénzüsszeggel támogatja a Keresztény Roma Szakkollégium Hálózat elindítását?

A roma fiatalok esélyeinek növelése érdekében a felsőoktatásban a tavalyi évben létrejött a Keresztény Roma Szakkollégiumok Hálózata: 2011 szeptemberétől négy városban, Budapesten, Debrecenben, Nyíregyházán és Miskolcon indult meg a képzés a cigány egyetemisták és főiskolások számára. A Hálózatnak jelentős szerepe van a szakkollégium roma diákjai tanulmányi előmenetelének, nevelésének és személyiségfejlődésének támogatásában, a magyar-roma identitás megerősítésében, és a közösségi felelősségvállalás iránt elkötelezett, keresztény szellemiségű roma értelmiségi lét megerősítésében. A Hálózat működtetése kezdetben költségvetési forrásokból, majd európai uniós pályázatokból finanszírozott, a fenntartó történelmi egyházak támogatásával és segítségével.

Tudta-e, hogy Magyarországnak van egy „Legyen jobb a gyermekeknek” Nemzeti Stratégiája?

A magyar Országgyűlés egy 25 évre szóló gyermekszegénység elleni, a gyermekek esélyteremtését szolgáló stratégiát fogadott el 2007-ben. A „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia célja, hogy egy generáció alatt jelentősen, a jelenleginek töredékére csökkentse a gyermekek és családjaik szegénységének

arányát; felszámolja a gyermeki kirekesztés és mély szegénység szélsőséges formáit; átalakítsa azokat a mechanizmusokat és intézményeket, amelyek ma újratermelik a szegénységet és kirekesztést. A stratégia megvalósítása érdekében három éves kormányzati cselekvési terveket kell készíteni. Az első cselekvési terv a 2007–10-es időszakra szól, a következő 2011-14-re szóló cselekvési terv elkészítése folyamatban van. A Legyen jobb a gyerekeknek stratégiához kapcsolódó Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának feladata ezen stratégia hatékony végrehajtása, annak követése, monitorozási, utánkövetési rendszer kidolgozása.

Tudta-e, hogy a Kormány kiemelt figyelmet szán a roma civil szervezetekkel való együttműködésre?

A Kormány a cigány népesség hatékony felzárkózásának előmozdítását szolgáló intézkedések társadalmi partnerségen alapuló kialakítása, végrehajtása és eredményeivel kapcsolatos véleménynyilvánítás érdekében létrehozta a Roma Koordinációs Tanácsot. A Tanács 27 tagú, amelyből 6 tag a roma közösségek képviselőjében van jelen. A Tanács további tagjai a romák által leginkább lakott Cigány Kisebbségi Önkormányzatainak szakértői, az Országos Roma Önkormányzat képviselői, az egyházak képviselői, a Magyar Tudományos Akadémia és a TÖOSZ delegáltjai.

Tudta-e, hogy a „korrekciós osztályok” létrehozásának lehetősége megszűnt?

A tanulási nehézséggel küzdő gyermekek számára a korábban működő úgynevezett „korrekciós osztályok” létrehozásának lehetősége megszűnt. Beilleszkedése, tanulási, magatartási rendellenesség miatt a tanuló nem különíthető el, tankötelezettségét kizárólag a többiekkel együtt, a lakóhelyi, vagy a választott iskolában teljesítheti.

Egy 2004-es társadalomtudományi kutatás alapján megállapítható, hogy a vizsgált iskolák nagyobbik felében működött eltérő tantervű tagozat, és ezeknek nagyjából a fele azóta megszűnt. A legtöbb megszüntetésre 2007-ben került sor (30%), azóta csökkenő tendencia mutatkozik. Jelentős eredmény, hogy erre leginkább a roma többségű iskolákban került sor.

A folyamatot figyelemmel kíséri a kisebbségi ombudsman, az Egyenlő Bánásmód Hatóság, az oktatási jogok biztosa és számos civil szervezet.

Tudta-e, hogy a roma fiatalok iskolai lemorzsolódását újszerű pedagógiai jógyakorlatok bevezetésével támogatja a Kormány?

Az Iskola-háló program a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek felzárkózását segítő, modellértékű iskolai és iskolához kapcsolódó innovatív programok támogatására született. Az Iskola-háló egy olyan jövőbe mutató kezdeményezés, amiben azon modell értékű programok felkutatása a cél, amelyek az iskola egészét, a pedagógusok szemléletét, a pedagógiai programot formálják át. Olyan programok, amelyeket azokban az iskolákban hoztak létre, ahol a leghátrányosabb rétegek aránya felülreprezentált, ahol a tágabb környezet is hasonló nehézséggel küzd. Ennek keretében támogathatóak olyan módszerek, szolgáltatások, oktatás-szervezési formák kidolgozása, amelyek a hátrányos helyzetű gyermekek és tanulók alapkészségeit, kommunikációs képességeit fejlesztik, továbbá hátránykompenzáló és személyiségfejlesztést célzó szabadidős tevékenységek. A pályázat támogatja az iskola fordulópontokon átsegítő és vagy iskolába visszaillesztő programok megvalósítását. A pályázat lehetőséget nyújt továbbá kisértékű eszközök beszerzésére, átalakítások, felújítások lebonyolítására, amelyek közvetlenül a projekt céljait szolgálják. A pályázat megvalósítása során kötelező a szülők bevonása, családi programok, közösségi rendezvények szervezése.

Mi segíti a munkaerőpiachoz történő diszkriminációmentes hozzáférést és a roma lakosság foglalkoztatásának javítását?

A munkaerő-piachoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében decentralizált foglalkoztatási programok, EQUAL programok, közfoglalkoztatási programok indultak, továbbá támogatási programok az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány közreműködésével. Emellett a romák foglalkoztatását ösztönzik a munkahelyteremtő beruházásokat elősegítő támogatások és a képzési támogatások.

NŐKRŐL – GYERMEKEKRŐL

Milyen megelőző programok léteznek a családon belüli erőszak megakadályozása érdekében?

2005-től működik az áldozatok számára létrehozott Kríziskezelő Hálózat. A hálózat lakhatást is biztosító krízis otthonokat és ún. félutas házakat is működtet. A program legfontosabb jellemzője az azonnali védelem és segítségnyújtás a bántalmazott emberek számára. Ezek a szolgáltatások 2011-től a gyermekvédelmi törvény keretei között nyertek szabályozást.

Milyen segélyvonalak, gyermekek és gyermekes anyák elhelyezésére fenntartott menedékek, sürgősségi szolgáltatások léteznek?

Az állam a központi költségvetésből három országos lelki elsősegély telefonszolgálatot támogat. Közülük a Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány működteti Európában másodikként a gyermek segélytelefonok számára kijelölt európai hívószámot és az eltűnt gyereket segítő hívószámot (116 000 és 116 111).

A gyermekvédelmi törvény értelmében a gyermekek átmeneti otthonának (az országban jelenleg 26 ilyen intézmény működik), a gyermekotthonnak az ország 350 pontján be kell fogadni az olyan gyermeket, aki lakóhelyéről önkényesen eltávozott, így ellátás és felügyelet nélkül maradt. A gyermek és szülő együttes elhelyezését biztosítja a családok átmeneti otthona országosan jelenleg 143 helyen. A családok átmeneti otthonának kötelező feladata szükség szerint a várandós anyák befogadása is.

Milyen pénzügyi források állnak rendelkezésre a gyermekek szociális, kulturális, gazdasági jogainak érvényesüléséhez?

A gyermekvédelem állami és önkormányzati feladat. A gyermekek védelméről szóló, továbbá a családok támogatásáról szóló törvényekben meghatározott különböző pénzbeli, természetbeni és személyes gondoskodást nyújtó ellátásokhoz a mindenkori költségvetési törvény biztosítja a forrásokat.

A családjukban nevelkedő gyermekek részére költségvetési forrásból többfajta pénzbeli ellátás nyújtására kerül sor:

- igycsaládi pótlék, óvodáztatási támogatás, gyermektartásdíj megelőlegezése, rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, kiegészítő gyermekvédelmi támogatás.

A családjukban nevelkedő gyermekek részére a pénzbeli ellátások mellett költségvetési forrásból fedezett természetbeni ellátások is nyújtásra kerülnek:

- így a rossz anyagi körülmények között élő gyermekek részére ingyenes étkeztetés, ingyenes nyári szüneti étkeztetés, a tanulók ingyenes tankönyvellátásának támogatása.

Milyen intézkedések születtek az örökbe adható gyermekek központi számbavételére?

A nemzetközi örökbefogadásokról szóló Hágai egyezmény aláírását követően a szakminisztériumban 2005-ben megalakult a nemzetközi örökbefogadások előkészítéséért felelős Központi Hatóság. A hatékonyabb és átláthatóbb működés érdekében 2006-tól a gyermekvédelemért felelős minisztérium feladatává vált az országos örökbefogadási nyilvántartás vezetése is.

A Nemzeti Erőforrás Minisztériumban vezetett országos nyilvántartás feladata a hazai örökbefogadások előmozdítása, és ha a hazai örökbefogadásra nincs lehetőség, a nemzetközi örökbefogadás lehetővé tétele. Az országos örökbefogadási nyilvántartás vezetése folyamatos, naprakész. A nyilvántartás adataiból statisztikák készülnek, melyek elősegítik a terület szakmai irányítását.

Melyek a veszélyeztetett gyermekek családból történő kiemelésének szakmai, objektív szempontjai?

A gyermekvédelmi törvény értelmében veszélyhelyzetben a gyereket kiemelheti a családból az önkormányzat jegyzői gyámhatósága, a gyámhivatal, a rendőrség, az ügyészség, a bíróság, a büntetés-végrehajtási intézet előjárója, továbbá kísérő nélkül Magyarországon tartózkodó külföldi kiskorú esetében a bevándorlási hivatal előjárója. A gyermekvédelmi törvény alapján a gyermeket a vérszerinti családban kell és indokolt gondozni. Csak abban az esetben lehet élni a családból való kiemeléssel, amennyiben a vérszerinti családban való gondozás nem járt eredménnyel, és a gyermek érdeke azt kívánja. A gyermeket elsősorban a különélő másik szülőnél, más hozzátartozónál kell elhelyezni, ha ez nem lehetséges, akkor kerülhet sor nevelőszülőnél, illetve gyermekotthonban történő elhelyezésére. A kiemelés szükségességét szakértői bizottság vizsgálja, a gyámhivatal döntése pedig bíróság előtt megtámadható.

Melyek a családban történő nevelkedést segítő állami eszközök?

A gyermekvédelmi törvény az egyik legfontosabb gyermeki jogként nevesíti, hogy a gyermek a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését biztosító saját családi környezetében nevelkedjen és ehhez segítséget kapjon. Ennek érdekében gyermekjóléti alapellátásokat, és pénzbeli, természetbeni ellátásokat, így például ingyenes étkezést a rászoruló gyermekek számára a bölcsődében, óvodában, általános iskolában, valamint ingyen tankönyvet biztosítanak. A jegyzői gyámhatóságok védelembé vétel keretében kötelezhetik a szülőt a gyermekjóléti szolgáltatóval való együttműködésre, valamint a napközbeni ellátás, átmeneti gondozás igénybevételére annak érdekében, hogy a gyermek veszélyeztetettsége megszűnjön és ne kerüljön sor a családjából történő kiemelésére.

A gyermek áldozatok segítésére, társadalmi integrációjára milyen programok léteznek?

A gyermekvédelmi törvény értelmében az ország valamennyi településén a gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése. A szolgálat ennek érdekében a településen észlelő és jelzőrendszert működtet, így a gyermekbántalmazással kapcsolatos információt elsősorban a jelzőrendszer tagjaitól, bejelentésből, illetve hivatalból kapja. Az erőszakról vagy a szexuális kihasználástól veszélyeztetett gyermekek pszichológiai ellátását a helyi önkormányzatok fenntartásában működő nevelési tanácsadókban és a gyermekjóléti szolgálatokban kell biztosítani.

Számos civil szervezet is segíti az erőszak áldozatait, így különösen a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület, a Szövetség a Gyermekek Bántalmazása Ellen, a Habeas Corpus Közhasznú Jogvédő Egyesület, az E.SZ.T.E.R. Alapítvány. Fontos az is, hogy egyre több civil szervezet kapcsolódjon be a megelőzés és problémakezelés időszakába is.

Milyen eszközökkel segíti az állam a fogyatékossgal élő gyerekek esélyegyenlőségének biztosítását?

Az állam a fogyatékos gyermeket nevelő szülő részére magasabb összegű, továbbá jelentősen hosszabb ideig igénybe vehető családtámogatási, illetve iskoláztatási ellátásokat biztosít.

A közoktatási törvény többlétszolgáltatásokkal, pozitív diszkriminációt nyújtó előírásokkal szolgálja a sajátos nevelési szükségletű tanulók hatékony oktatását, meghatározva az oktatásnak és a számonkérésnek – a tanuló egyéni képességeihez igazított – feltételeit, előírva továbbá e tanulók rehabilitációs, illetve a fejlesztő foglalkoztatásának rendjét.

Nagy előrelépés, hogy 2017-től törvény teremti meg a hallássérült gyermekek ún. bilingvális (azaz kétnyelvű: jelnyelven és hangzó beszéden alapuló) oktatásának lehetőségét. E módszerrel oktatva a szaktárgyakat a hallássérült gyerekek várhatóan megalapozottabb és versenyképes tudás birtokában nagyobb eséllyel szerezhettek szakmát vagy akár felsőfokú végzettséget is.

Milyen támogatásokat nyújt a Kormány a családtámogatási rendszeren keresztül a hátrányos helyzetű, többgyermekes családok vagy a súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő családok számára?

A magyar családtámogatási rendszer a különféle ellátások egymásra épülő rendszerével segíti a hátrányos helyzetű, több gyermeket, illetve fogyatékos gyermeket nevelő családokat.

A családi pótlék a gyermek nevelési, iskoláztatás költségeihez nyújtott pénzbeli ellátás. A három- és több gyermeket nevelő családok, a gyermeküket egyedül nevelő szülők, valamint a tartósan beteg súlyosan fogyatékos gyermeket nevelők kiemelt összegű családi pótlékban részesülnek.

A családi kedvezmény a családokat az adórendszeren keresztül támogatja.

A rászoruló gyermekek családja számára a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény nyújt célzott segítséget. Ez a támogatás egyrészt évente két alkalommal nyújtott pénzbeli támogatást jelent, másrészt egyes természetbeni ellátásokhoz való hozzáférést biztosít. A jogosultak a bölcsődében, az óvodában és az általános iskola valamennyi osztályában ingyenes étkeztetésben, a középiskolában pedig 50 %-os kedvezményes étkeztetésben részesülnek, továbbá az iskolában ingyen tankönyvet kapnak. A halmozottan hátrányos helyzetű kisgyermekek óvodába járását pedig az óvodáztatási támogatás ösztönzi.

A gyermekgondozási támogatások (gyermekgondozási segély, gyermeknevelési támogatás, terhességi gyermekágyi segély, gyermekgondozási díj) a kisgyermeket nevelő szülők számára nyújtanak jövedelempótló ellátást.

SZOCIÁLIS JOGOKRÓL, FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐK HELYZETÉRŐL

Minimálbéren élők lakhatási költségeihez milyen támogatást nyújt a Kormány?

A magyar szociális ellátórendszerben a szociálisan rászorult személyek és családok által lakott lakások, vagy nem lakás céljára használt helyiségek fenntartásával kapcsolatos kiadások viseléséhez a szociális törvény által szabályozott lakásfenntartási támogatás nyújt segítséget. 2011 szeptemberétől már nemcsak a legrászorultabb családok részesülhetnek a támogatásban, hanem a megélhetési problémával küzdők szélesedő köre. A kibővülő normatív lakásfenntartási támogatás becsléseink szerint mintegy 900 ezer háztartás számára biztosíthatja a lakás fenntartásával összefüggő kiadásainak kompenzálását.

Milyen szociális segélyezési programok léteznek a társadalom peremén, kedvezőtlen helyzetben élő családok, társadalmi csoportok számára?

A magyar szociális ellátórendszerben a szociális segély-típusú ellátások formáit, jogosultsági feltételeit a szociális ellátásokról szóló törvény rögzíti.

Egyes ellátások szerepe elsősorban az, hogy a megélhetéshez szükséges jövedelemmel valamilyen okból nem rendelkező személy számára minimumjövedelmet biztosítsanak. Ilyen ellátás a nyugdíjkorhatárt betöltött, de a megélhetéshez szükséges nyugellátással nem rendelkező személyeknek nyújtott időskorúak járadéka, az aktív korú, de nem foglalkoztatható személyeknek nyújtott rendszeres szociális segély, az ápolásra szoruló hozzátartozójuk ápolását végző személyeknek nyújtott ápolási díj.

Más ellátások egyes, a család életében felmerülő kiadások kompenzálását szolgálják, mint a lakásfenntartási költségekhez nyújtott lakásfenntartási támogatás, a rendszeres gyógyszerekkel bíró személyeknek nyújtott közgyógyellátás.

Ezekon felül a gyermekvédelmi törvény alapján a rászoruló családok számára a gyermekek neveltetéséhez, iskoláztatásához is nyújtanak pénzügyi, természetbeni ellátásokat.

Milyen intézkedések történtek a hajléktalan szállók szolgáltatásainak bővítésére, illetve azok állapotának javítására?

A hajléktalan embereket ellátó szervezetek működéséhez, függetlenül attól, hogy a fenntartó önkormányzati, civil vagy egyházi szervezet, az állam támogatást biztosít. Ezen összesen túl a területen a Kormányzat által alapított közalapítvány hirdeti meg pályázatot, melynek forrása ugyancsak az állami költségvetés.

Ezek a programok számos elemet tartalmaznak, melyek az intézmények épületeinek felújítását, korszerűsítését szolgálják. Szintén pályázati keretben az önálló életvitel kialakítására képes hajléktalan személyek lakhatási támogatáshoz és a beilleszkedéshez szükséges szociális segítségnyújtáshoz juthatnak. Folyamatban van az új hajléktalanügyi kormányzati stratégia előkészítése, amely a hajléktalan emberek életkörülményeinek javítására érdemi lépéseket tartalmaz.

Miként javulnak az intézményben fogyatékkal élők elhelyezési körülményei?

A fogyatékos személyek jogairól szóló törvény rendelkezik arról, hogy a fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó, 50 főnél nagyobb férőhelyszámú szociális intézményeket ki kell váltani. Az ápolást-

gondozást nyújtó intézmények férőhelyeinek kiváltása közel 12000 fogyatékossgal élő személyt érint, és a teljes ellátórendszer átalakítását jelenti. Az átalakítás eredményeként az ellátottak szükségleteikhez, képességeikhez, készségeikhez igazodó segítő szolgáltatások mellett önálló életvitelt folytathatnak. Támogatott lakhatás alatt a lakhatási szolgáltatást és az önálló életvitelt segítő szolgáltatást együttesen értjük. 2013 végéig 1500 intézményi férőhely kiváltása történik meg európai uniós társfinanszírozással.

A fogyatékkal élőknek a közoktatási rendszerben történő oktatását milyen módon garantálják?

Magyarországon – képességeitől, egészségi állapotától függetlenül - minden gyermek tanköteles. A közoktatási törvény a fogyatékossgal élő gyermekek, tanulók ellátásáról és az előnyben részesítést szolgáló előírásokról rendelkezik.

A sajátos nevelési igényű tanulókat oktató iskola egy évfolyam tananyagának elsajátítására egy tanévnél hosszabb időt is meghatározhat helyi tantervében.

A sajátos nevelési igényű tanulót a vizsgán – ide értve az érettségi vizsgát is – hosszabb felkészülési idő illeti meg. A fogyatékossguk miatt a többi tanulóval együtt haladni nem képes fiatalok számára speciális szakiskola létesíthető. A felsőoktatásba történő jelentkezés esetén előnyben részesítés jogcímen a fogyatékossgal élő jelentkezőt a felvételi eljárás során többletpont illeti meg minden alapképzési szakon. A vizsgán biztosítani kell a hosszabb felkészülési időt, az írásbeli beszámolón pedig lehetővé kell tenni a segédeszköz (írógép, számítógép stb.) alkalmazását, szükség esetén az írásbeli beszámoló szóbelivel, illetve a szóbeli beszámoló írásbelivel történő felváltását.

Fogyatékossg miatti megkülönböztető bánásmód felszámolása érdekében milyen intézkedéseket tesznek?

Magyarországon az Alaptörvény, és több törvény is kimondja a fogyatékossgon alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmát, illetve meghatározza az ezek sérelme esetén alkalmazható szankciókat, egyéb jogvédelmi lehetőségeket. Ennek megvalósítását kiterjedt jogvédelmi intézményrendszer szolgálja. Az Egyenlő Bánásmód Hatóságnak, valamint az állampolgári jogok országgyűlési biztosának, és a Kormány tanácsadó szerveként működő Országos Fogyatékosügyi Tanácsnak egyaránt vannak ilyen feladatai.

A konkrét kormányzati intézkedéseket az Országos Fogyatékosügyi Program és az annak alapján időről időre megalkotott középtávú intézkedési terv tartalmazza.

Milyen források biztosítják az akadálymentesítési program maradéktalan végrehajtását?

Az egyenlő esélyű hozzáférés megteremtését Magyarországon törvény teszi kötelezővé mind a kormányzati, mind pedig az önkormányzati közszolgáltatások tekintetében.

A kötelezettség teljesítését 2007. év óta folyamatosan – döntő többségében európai uniós forrásból – támogatjuk. A támogatásalapvetően két csatornán érhető el a kedvezményezettek számára. Az egyik a kifejezetten akadálymentesítési célú pályázati források köre, ahonnan kizárólag fizikai és info-kommunikációs akadálymentesítési átalakításokra igényelhető forrás. A másik csatorna az ún. projektarányos akadálymentesítés kötelezettsége. Ennek lényege, hogy minden uniós infrastrukturális fejlesztés esetén kötelező az átalakítással, felújítással érintett épületet vagy épületrészt egyúttal akadálymentesíteni is. Ennek nyomán az iskola- vagy kórház-felújítási fejlesztések kötelező részévé válik az egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése is. Fontos előrelépés az egyetemes tervezés koncepciójának elterjesztése, amely lehetővé teszi, hogy az épületek, szolgáltatások, használati tárgyak tervezése eleve egyenlő eséllyel hozzáférhető módon történjen, és így ne legyen szükség utólagos akadálymentesítésre.

A MENEKÜLTÜGYRŐL

Mi határozza meg Magyarország migrációs és menekültügyi jogalkotását és joggyakorlatát?

A magyar bevándorlási és menekültügyi jogalkotásnak és joggyakorlatnak meghatározó tényezői azok a nemzetközi szerződések, amelyeknek Magyarország részese – így különösen a menekültek helyzetéről szóló 1951. évi genfi egyezmény, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló 1950. évi európai egyezmény, valamint a kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód, illetve büntetés tilalmáról szóló 1984. évi egyezmény, továbbá más ENSZ emberi jogi egyezmények.

Mivel Magyarország az Európai Unió tagállama, a hazai bevándorlási és menekültügyi jogszabályoknak összhangban kell állniuk az uniós jogszabályokkal. Magyarország átültette nemzeti jogába a bevándorlás és a menekültügy területén elfogadott uniós jogi normákat.

Hány külföldi van Magyarországon?

A külföldiek száma Magyarországon – az Európai Unió többi tagállamához képest – viszonylag alacsony: a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2011. január 1-jén a Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok száma 206 800 volt (körülbelül az ország lakosságának 2%-a).

Melyik országokból érkeznek hozzánk a külföldiek?

Több évtizedes folyamat eredménye az a tény, hogy a 2010-ben a Magyarországon tartózkodó bevándorlók jelentős része (több mint 80%-a) Európából érkezett Magyarországra, legjellemzőbb származási országai (csökkenő sorrendben) Románia, Szerbia, Ukrajna, Németország, Lengyelország, Oroszország, Szlovákia, Horvátország, Ausztria. A nem európai bevándorlók jelentős része Ázsiából, ezen belül Kínából érkezett Magyarországra (a KSH adatai szerint 2010-ben a Magyarországon tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkező kínaiak száma 11 173 volt).

A külföldieket a magyar szabályozás – az Európai Unió vonatkozó szabályozásának megfelelően, összhangban azzal, hogy az uniós tagállamok, egyes európai országok állampolgárai, valamint családtagjaik rendelkeznek a szabad mozgás jogával az Unió területén – két nagy csoportra osztja: a *szabad mozgás jogával rendelkező külföldiekre* és a *szabad mozgás jogával nem rendelkező harmadik országbeli állampolgárokra*. (Harmadik ország minden olyan ország, amely nem az Európai Unió tagállama vagy az Unióval az állampolgárai számára a szabad mozgás jogát biztosító szerződést kötő állam.)

Kik a menedékkérők, menekültek, oltalmazottak, befogadottak? Honnan és hányan érkeznek Magyarországra?

MENEKÜLT: a Menekültek jogállásáról szóló 1951-es genfi egyezmény és az ezen alapuló magyar jogszabály alapján az a külföldi, aki faji, illetve vallási okok, nemzeti hovatartozása, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, politikai meggyőződése miatti üldöztetése vagy az üldözéstől való megalapozott félelme miatt származási országán kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja a származási országa védelmét igénybe venni.

OLTALMAZOTT: az Európai Unió 2004/83/EK irányelve és az ezen alapuló magyar jog alapján az a külföldi, aki nem felel meg a menekültkénti elismerés feltételeinek, de fennáll annak a veszélye, hogy származási országába történő visszatérése esetén őt súlyos sérelem érné, és nem tudja, vagy az e veszélytől való félelmében nem kívánja a származási országa védelmét igénybe venni. Súlyos sérelem a halálbüntetéssel fenyegetés, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés alkalmazása; valamint a polgári személy életének vagy testi épségének súlyos fenyegetettsége, amely nemzetközi vagy belső fegyveres konfliktus során alkalmazott megkülönböztetés nélküli erőszak következménye.

BEFOGADOTT: a magyar jog alapján az a külföldi, aki az állampolgársága szerinti országba átmenetileg azért nem küldhető vissza, mert ott halálbüntetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek lenne kitéve, és nincs olyan biztonságos harmadik ország, amely befogadja, de nem jogosult sem menekültkénti vagy hontalankénti elismerésre, sem más védelemre.

MENEDÉKKÉRŐ: az a külföldi, aki Magyarországon menedékjogot kér, azaz a fenti három státusz valamelyikét kéri.

(2010-ben a Magyarországon menedékjogot kérő személyek száma 2104 volt. Ugyanebben az évben a menekültügyi hatóság 74 külföldit ismert el menekültként, 115 főt oltalmazottként és 58 főt befogadottként. 2010-ben a legtöbb menedékkérő Afganisztánból, Koszovóból, a palesztin területekről – Ciszjordánia és a Gáza-övezet –, Grúziából, Irakból, Iránból vagy Szerbiából érkezett. 2010-ben a menekültek és az oltalmazottak főbb származási országai Szomália, Irak, és Afganisztán, a befogadottak főbb származási országa Afganisztán volt.)

Miért lehetnek őrizetben a külföldiek, milyenek ott a körülmények?

A harmadik országbeli állampolgárokkal kapcsolatos idegenrendészeti eljárásban két esetben rendelhető el őrizet: a harmadik országbeli állampolgár személyazonossága vagy tartózkodása jogszerűségének tisztázása céljából (kiutasítást előkészítő őrizet) vagy a törvényben meghatározott esetekben a beutazás vagy a tartózkodás feltételeit nem teljesítő harmadik országbeli állampolgár kitoloncolása végrehajtásának biztosítása céljából (idegenrendészeti őrizet). Az őrizetet az idegenrendészeti hatóság legfeljebb 72 órára rendelheti el, annak meghosszabbításáról a bíróság dönthet, így az őrizet jogszerűségét, valamint azt, hogy az a lehető legrövidebb ideig tartson folyamatos bírósági kontroll biztosítja. A kiutasítást előkészítő őrizet leghosszabb megengedett időtartama 30 nap, az idegenrendészeti őrizet leghosszabb megengedett időtartama főszabály szerint hat hónap, amely a törvényben meghatározott kivételes esetekben legfeljebb tizenkét hónapig meghosszabbítható.

Nem rendelhető el kiutasítást előkészítő vagy idegenrendészeti őrizet kizárólag azon az alapon, hogy a harmadik országbeli állampolgár menedékjog iránti kérelmet terjesztett elő. Kiskorú harmadik országbeli állampolgárral szemben nem rendelhető el őrizet, kivéve ha az őrizet elrendelésére a kiskorú gyermekkel rendelkező családdal szemben kerül sor – ekkor az őrizet leghosszabb megengedett időtartama 30 nap és az őrizet elrendelésére csak végső intézkedésként kerülhet sor, ha az idegenrendészeti hatóság megállapítja, hogy az őrizet elrendelésének célja más módon nem biztosítható.

A szabad mozgás jogával rendelkező külföldiekre a 2007. évi I. törvényben foglalt kedvezőbb – azaz a hatóság szempontjából több korlátozást előíró – szabályok vonatkoznak, esetükben csak kitoloncolási őrizet rendelhető el, amelynek leghosszabb ideje három hónap.

Az idegenrendészeti eljárásban elrendelhető őrizet végrehajtására a Rendőrség által fenntartott intézményekben, úgynevezett őrzött szállásokon kerül sor, ahol a fogvatartottak csak – idegenrendészeti okokból, tehát nem büntetés végrehajtása céljából fogva tartott – külföldiek lehetnek. Az őrzött szállások nyitott zárkarendszerrel működnek. A családtagokat (ideértve a házastársakat is) együtt, más fogvatartottaktól elkülönítetten kell elhelyezni a családi együttélés alapvető feltételeinek megfelelő lakótérben. A fogva tartott külföldiek az őrzött szálláson egészségügyi ellátást és a vallásuknak megfelelő étkezést kapnak, és lehetőségük van a szabad levegőn tartózkodásra. A fogva tartott külföldiek jogosultak a külvilággal kapcsolatot tartani: telefonálni, levelet írni és látogatót fogadni. Emellett jogosultak ellenőrzés nélkül kapcsolatot tartani jogi képviselőjükkel, az emberi jogok védelmével foglalkozó szervezet képviselőjével és a fogva tartás ellenőrzésére jogosult hatóság tagjával. Az őrzött szállásokon elhelyezett külföldiek megfelelő életkörülményeinek biztosítása a Rendőrség feladata, amelyet állami és pályázati források (köztük az Európai Visszatérési Alap) felhasználásával biztosít.

Mi a non-refoulement elve, hogyan biztosítja Magyarország ennek érvényesülését?

A non-refoulement elve a nemzetközi jog egyik alapelve, amely szerint senki sem küldhető vissza olyan ország területére, amely számára nem minősül biztonságos országnak, azaz ahol faji, vallási, nemzeti hovatartozása, egy meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása vagy politikai véleménye miatt üldöztetés veszélyének lenne kitéve, vagy ahol kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek, illetve halálbüntetésnek lenne kitéve.

Ezen elv érvényesülése érdekében a magyar jogszabályok szerint minden olyan eljárásban, amelyben sor kerülhet a külföldi Magyarországról területéről történő eltávolítására, a hatóságnak vizsgálnia kell azt, hogy ez nem ütközik-e a non-refoulement elvébe, azaz azt, hogy van-e olyan biztonságos ország, ahová a külföldi beléphet. Az eljárások többségében a menekültügyi hatóság véleményét is ki kell kérni ebben a kérdésben.

A non-refoulement elv érvényesülésének fontos biztosítója a menekültügyi eljárásról való hozzáférést biztosító szabályok összessége. Ezen szabályok biztosítják azt, hogy az, aki az elvvel ellentétes bánásmódtól tart, menedékjogot kérhessen Magyarországon. Ezért a külföldiek számára a magyar jog lehetőséget biztosít arra, hogy bármikor menedékjogot kérjenek. Ha a külföldi idegenrendészeti, szabálysértési vagy büntetőeljárás során nyilvánítja ki a menekültkénti elismerés iránti kérelem benyújtására irányuló szándékát, az eljáró hatóság erről köteles a menekültügyi hatóságot haladéktalanul értesíteni.

A rendőrség, az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) Közép-Európai Regionális Képviselőlete és a Magyar Helsinki Bizottság (MHB) között 2007 óta fennálló háromoldalú megállapodás lehetővé teszi, hogy a MHB megfigyelje, hogyan érvényesül a rendőrség gyakorlatában a non-refoulement elvének betartása, azaz a menedékkérőknek az országba való bejutáshoz és a menedékkérelem előterjesztéséhez fűződő joga, valamint milyen a rendőrség által feltartóztatott külföldiekkel való bánásmód és joggyakorlat. E tevékenységről éves-kétéves rendszerességgel részletes, nyilvános jelentés készül.

Milyen lépéseket tesz Magyarország az országban élő menedékkérők és menekültek életkörülményeinek javítására?

Magyarország folyamatosan törekszik a menedékkérők és a menekültek életkörülményeinek javítására. A menedékkérők számára biztosított ellátások és támogatások megfelelnek a kérdést szabályozó európai uniós szabálynak, a 2003/9/EK irányelvnek.

A menekültek és az oltalmazottak kevés kivétellel a magyar állampolgárokkal megegyező jogokat élveznek. Emellett a menekültügyi és az ágazati jogszabályok számos többlettámogatást biztosítanak a menekültek és az oltalmazottak számára az életkörülményeik szempontjából releváns területeken (nyelvoktatás, oktatás, lakhatás, egészségügyi és szociális ellátás, állampolgárság megszerzése).

Mindkét csoport életkörülményeinek javítását szolgáló, a fenti intézkedéseket, és részben az állami szerepvállalást kiegészítő programokat támogat a Belügyminisztérium az Európai Menekültügyi Alapból származó támogatások felhasználásával. Az életkörülmények javítását, illetve a menekültek esetében a hosszabb távon történő beilleszkedést a civil és egyházi szervezetek viszonylag széles köre is segíti.

Kik a hontalanok, hogyan biztosítja Magyarország a védelmüket?

Hontalannak nevezzük azt a személyt, akit saját joga alapján egyetlen állam sem ismer el állampolgárának. Hontalanság a legkülönbözőbb okokból keletkezhet, okozhatja például az államterület átadása, a házasságra vonatkozó jogszabályok, a közigazgatási gyakorlat, egyes népcsoportok hátrányos megkülönböztetése, a születések anyakönyvezésének hiánya, az állampolgárságtól való megfosztás (amikor az állam megvonja az adott személy állampolgárságát) és az állampolgárságról való lemondás (amikor az érintett személy elutasítja egy adott állam védelmét). Az állampolgársági hiánya – amellett hogy magában is súlyos jogsérelem – általában a hontalanok súlyos jogsérelméhez vezet: a hontalan személyek sokszor legalapvetőbb jogukat sem tudják gyakorolni, semmilyen állam védelmét nem tudják igénybe venni.

Magyarország fontos feladatnak tekinti a hontalanok védelmét és a hontalanság kiküszöbölését, ezért, valamint a hazai migrációs, illetve állampolgársági joganyag nemzetközi jogi beágyazottságának erősítése érdekében az összes, a hontalanok védelmét célzó, illetve a hontalanság kiküszöbölésére és csökkentésére irányuló nemzetközi egyezményhez csatlakozott. E mellett Magyarország 2007. július 1-jétől új jogintézményként megalkotta a hontalanság elismerésére irányuló eljárást, és ezzel az Európai Unió azon kevés tagállama közé tartozik, amely átfogó, a menekültügyi eljáráshoz hasonló garanciákat nyújtó és e speciális személyi kör igényeihez igazodó önálló eljárásrenddel büszkélkedhet. A magyar hontalanság-megállapítási eljárás nemzetközi visszhangot is kapott, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és külföldi államok által is elismert, illetve tanulmányozott jogi mechanizmus.

(Az elmúlt négy évben a hontalanság megállapítására irányuló eljárás zökkenőmentesen működött a gyakorlatban. Az elismerési arány elég magas [70%], jóllehet a hontalanként elismert személyek száma meglehetősen alacsony [kevesebb, mint 50 fő évente]. Az Európai Unió területén vízummentes utazásra jogosító hontalan úti okmányt 2007. július 1-től 2011. április végéig mintegy 290 főnek állítottak ki.)

A Magyar Köztársaság által hontalanként elismert személyek három évig érvényes humanitárius célú tartózkodási engedélyt kapnak, amely alkalmanként legfeljebb egy évvel meghosszabbítható, és amelynek birtokában három év folyamatos és jogszerű magyarországi tartózkodást követően a hontalanként elismert személy nemzeti letelepedési engedélyt kérhet. A hontalanok a külföldiekre vonatkozó általános szabályok szerint vállalhatnak Magyarországon munkát, biztosítási jogviszony meglététől függetlenül jogosultak az alapvető egészségügyi ellátások igénybevételére, és a hontalan gyermekek a magyar gyermekekkel azonos feltételek mellett vehetnek részt az oktatásban.

